

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
VAIKO TEISIŲ APSAUGOS KONTROLIERIUS**

Lietuvos Respublikos Seimo
Kanceliarijai

2010-09-30 Nr. 06-2-1931

Lietuvos Respublikos Seimo
Teisės ir teisėtvarkos komitetui

Lietuvos Respublikos Seimo
Žmogaus teisių komitetui

**DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS APSAUGOS NUO SMURTO PRIVAČIOJE ERDVĖJE
ĮSTATYMO PROJEKTO XIP-2325**

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė susipažinusi su Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto privačioje erdvėje įstatymo (toliau – Įstatymas) projektu Nr. XIP-2325, teikia savo pastabas bei pasiūlymus pateikto Įstatymo tobulinimui:

1. Siūlytina Įstatymo projektą papildyti nuostatomis skirtomis papildomai vaikų apsaugai nuo įvairių smurto formų privačioje erdvėje (fizinis, psichologinis kaip auklėjimo priemonės ir pan.).

2. Neaiškus Įstatymo projekte numatyto sulaikymo pobūdis (administracinis, baudžiamasis). Atsižvelgiant į tai, kad už smurtinio pobūdžio veiksmus galima ne tik baudžiamoji, bet ir administracinė bei civilinė atsakomybė, neiškus numatytų prevencinio poveikio priemonių santykis su administracinio ir civilinio poveikio priemonėmis.

3. Abejonių kelia ir Įstatymo projekte numatytų sankcijų už smurto privačioje erdvėje atvejus priskyrimas prevencinio pobūdžio priemonių kategorijai. Įstatymo projekte įtvirtintos poveikio priemonės – oficialus įspėjimas ir įpareigojimas laikinai išsikelti iš gyvenamosios vietos, nesiartinti, nebendrauti ir neieškoti ryšių su nukentėjusiu asmeniu savo esme yra intervencinės ir postvencinės priemonės įvykus smurto privačioje erdvėje faktui. Todėl vaiko teisių apsaugos kontrolierė siūlo suvienodinti šiame Įstatymo projekte ir jį lydinčio Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 224, 259¹ straipsnių pakeitimo bei kodekso 183¹ straipsnio papildymo įstatymo projekto XIP-2326 aiškinamajame rašte vartojamą sąvoką „asmens apsaugos nuo smurto privačioje erdvėje priemonės“. Ši bendrinė aukščiau nurodytų apribojimų smurtautojui sąvoka padėtų išvengti neaiškiai apibrėžtų sąvokų (Įstatymo projekte vartojama ir sąvoka „prevencinio pobūdžio priemonės“) praktinio taikymo problemų.

4. Tobulintinos ir tikslintinos Įstatymo projekto 1 straipsnio formuluotės, kadangi jame ne pilnai atskleistas įstatymo tikslas ir paskirtis. Pastebėtina ir tai, kad 1 straipsnio 2 dalies nuostatos, apibrėžiančios smurtą kaip veiksmus, yra nesuderintos su Įstatymo projekto 2 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta smurto sąvoka (veiksmai ir neveikimas).

5. Įstatymo projekte, lyginant su Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. balandžio 24 d. nutarimu Nr. 392 patvirtinta Nacionaline smurto prieš vaikus prevencijos ir pagalbos vaikams 2008-2010 metams programa (toliau – Programa), yra nepagrįstai susiaurinti fizinio, emocinio (psichinio) ir seksualinio smurto sąvokų apibrėžimai, todėl siūlytina įtvirtinant minėtas sąvokas įstatyminiame lygmenyje naudoti jau vartojamus sąvokų apibrėžimus. Paminėtina, jog dėl Programoje įtvirtintų apibrėžimų ir jų formuluočių buvo plačiai diskutuota, jos buvo suderintos su suinteresuotomis institucijomis (Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Teisingumo ministerija, Vidaus reikalų ministerija ir kt.).

Atkreiptinas dėmesys, jog Įstatymo projekte apibrėžiamas psichinis smurtas iš esmės siejamas tik su veiksmis, kurie sukelia baimę, tuo tarpu jis, remiantis Pasaulio sveikatos organizacijos pateiktu apibrėžimu, apima ir tokius veiksmus kaip nuvertinimas, menkinimas, žeminimas ir kitas žalojančias veikas.

Pažymėtina, kad, taikant atskirus teisės aktus, nustatančius atsakomybę už prievartą prieš vaikus, fizinės bausmės, žalojančios vaiko fizinę ir psichinę sveikatą, iki šiol nepatenka į įstatymuose apibrėžtas sąvokas ar veikų sudėtis (fizinės bausmės – sudavimas diržu, ranka ir pan. – auklėjant vaikus yra laikomos mažareikšmėmis ir patenkančiomis į auklėjimo sąvoką), todėl, įvertinus, kad Įstatymo projekte yra pateikta plati fizinio smurto sąvoka, o fizinių bausmių taikymo auklėjimo tikslais priskyrimą prie šio pobūdžio smurto būtų galima nustatyti tik detalios analizės būdu, taip pat atsižvelgus į tarptautinius dokumentus, užsienio valstybių patirtį, Jungtinių Tautų Vaiko teisių komiteto ir Europos žmogaus teisių komisaro¹ rekomendacijas, siūlytina Įstatymo projekte, apibrėžiant fizinio smurto sąvoką, aiškiai ir nedviprasmiškai įvardinti ir fizinių bausmių prieš vaiką draudimą.

6. Manytina, kad siekiant teisinio aiškumo ir apibrėžtumo būtų tikslinga Įstatymo projekto 2 straipsnio nuostatose įtvirtinti sąvokų „prevencinės poveikio priemonės“, „prevencinio pobūdžio priemonės“, „privati erdvė“, „žala“, „senyvo amžiaus asmuo“ apibrėžimus.

7. Patikslinti Įstatymo projekto 2 straipsnio 2 dalį, išbraukiant žodžius „bet kurioje vietoje“. Priešingu atveju būtų iškreipta sąvoka „privati erdvė“ ir smurtą privačioje erdvėje apibrėžtų tik subjekto kriterijus.

8. Taip pat tikslintina 2 straipsnio 7 dalyje įtvirtinta nukentėjusiojo sąvokos formuluotė. Atsižvelgiant į pripažįstamą vaiko teisę būti apsaugotam nuo psichinio ar fizinio smurto demonstravimo, į nacionalinių teismų suformuotą praktiką, jog smurto demonstravimas vaiko akivaizdoje reiškia vaiko teisių pažeidimą ir galėtų būti traktuojamas kaip paties vaiko patiriamas smurtas, manytina, jog labai svarbu užtikrinti, kad Projekte naudojama nukentėjusiojo sąvoka apimtų ir šiuos atvejus, atitinkamai neapsiribojant vien šio vaiko traktavimu kaip nepilnamečio liudytojo. Minėtos sąvokos apibrėžimo patikslinimas, laikant vaiką, kurio akivaizdoje buvo smurtauta, atskiru nukentėjusiuoju asmeniu, leistų išvengti praktinio įgyvendinimo sunkumų, kada

---

¹ Smurto prieš vaikus uždraudimo įstatymo projekto metmenys.-Teisės institutas, 2006. - P. 10-11.

vaikas nepatyręs tiesiogiai jo atžvilgiu nukreiptų smurtautojo veiksmų, nebus laikomas nukentėjusiu.

9. Atsižvelgiant į tai, kad Įstatymo projekto 3 straipsnio 5 ir 6 punktuose nurodytos prevencinio poveikio priemonės, kurios negali būti laikomos prevencinėmis smurto privačioje erdvėje kryptimis, siūlytina šiuose punktuose išdėstytas nuostatas perkelti į Įstatymo projekto trečiąjį skirsnį „prevencinės poveikio priemonės ir jų taikymas“. Tačiau tikslinga būtų Įstatymo projekte numatyti, kad kursai, padedantys spręsti ginčus nekonfliktiniu būdu, gali būti prevencinio pobūdžio priemonė (tais atvejais, kai asmuo juos lanko savanoriškai, be teismo įpareigojimo).

Kadangi Įstatymo projekto 1 straipsnio 2 dalyje kaip vienas iš įstatymo tikslų nurodytas prevencinio pobūdžio priemonių vykdymas, manytina, jog jos turėtų būti nurodytos 3 straipsnyje ir jame išsamiau aptartos.

10. Siūlytina tikslinti Įstatymo projekto 5 straipsnio 4 dalį, po žodžių junginio „baudžiamąjį procesą“ įrašyti žodžių junginį „ar administracinį procesą dėl smurto privačioje erdvėje fakto“.

11. Siūlytina suderinti Įstatymo projekto 5 straipsnio 1 dalies ir 9 straipsnio 1 dalies 5 punkto nuostatas, 5 straipsnio 1 dalyje nustatant minimalią ir maksimalią įpareigojimo laikinai išsikelti iš gyvenamosios vietos, nesiartinti, nebendrauti ir neieškoti ryšių su nukentėjusiu asmeniu trukmę ir paliekant teismui diskrecijos teisę nustatyti (atsižvelgus į visas su smurtu privačioje erdvėje atveju susijusias aplinkybes) konkretaus įpareigojimo terminą.

12. Abejonių kelia Įstatymo projekto 5 straipsnio 5 dalies nuostatos dėl minimalios ir vidutinės priežiūros priemonių taikymo nepilnamečiams, smurtavusiems privačioje erdvėje, kadangi Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatyme nurodytas baigtinis sąrašas pagrindų, kuriems esant vaikui gali būti skirtos minėtos priemonės. Taip pat kyla abejonių dėl suaugusiems ir vaikams taikomų priemonių proporcingumo, kadangi pagal Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymą trumpiausias minimalios priežiūros priemonės laikotarpis yra 1 mėnuo (Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo projekte numatytas minimalus šios priemonės laikotarpis – 3 mėnesiai).

13. Atkreiptinas dėmesys, kad atsižvelgiant į Įstatymo projekto 7 straipsnio 13 dalyje numatytą išimtį, ne visais atvejais bus tikslinga taikyti 5 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą prevencinę poveikio priemonę – įpareigojimą smurtautojui išsikelti iš gyvenamosios vietos (pavyzdžiui, paaiškėjus, kad vaikas ar asmuo, turintis visišką negalią ar dėl kitų priežasčių reikalingas nuolatinės slaugos ir priežiūros, gyvena su vieninteliu iš turimų tėvų ar globėju (rūpintoju) – smurtautoju, visais atvejais turės būti sprendžiamas vaiko paėmimo iš šeimos ir vaiko globos (laikinosios/nuolatinės) nustatymo, taip pat visišką negalią turinčių ar dėl kitų priežasčių reikalingų nuolatinės slaugos ir priežiūros asmenų apgyvendinimo institucijose klausimas).

14. Siekiant aiškumo ir atsižvelgus į kartu teikiamo derinti Kodekso projekto 183¹ straipsnio nuostatas, siūlytina Įstatymo projekto 5 straipsnio 3 dalį papildyti, nurodant, kad smurto

privačioje erdvėje subjektams už šiame įstatyme nustatytų pareigų nesilaikymą kyla administracinė atsakomybė, arba pateikti nuorodą į atitinkamą teisės aktą.

15. Siūlytina Įstatymo projekto 6 straipsnio 4 dalyje, 7 straipsnio 1 dalyje, 7 straipsnio 4 dalies 1 punkte, 9 straipsnio 1 dalies 4 punkte vietoj sąvokų rūpintis (globotinis) vartoti sąvokas globotinis (rūpintis), taip suderinant su Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse vartojamomis sąvokomis.

16. Neaiškūs Įstatymo projekto rengėjų argumentai, kuriais vadovaujantis tikslinei grupei, kurios atžvilgiu yra taikoma didesnė apsauga nuo pakartotinių smurto veiksmų, yra priskiriami tik tie vaikai, kuriems yra nustatyta globa ar rūpyba. Todėl siūlytina papildyti Įstatymo projekto 6 straipsnio 4 dalį, po žodžių rūpintis (globotinis) įrašant žodį „nepilnametis“.

17. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 109 straipsnio ir Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 1 straipsnio 1 dalies nuostatomis, kad teisingumą Lietuvos Respublikoje vykdo tik teismai, siūlytina suvienodinti Įstatymo projekte vartojamas sąvokas ir Įstatymo projekto 7 straipsnio 2, 3 ir 4 dalyje ir 9 straipsnio 2 dalyje vietoj sąvokos „teisėjas“ naudoti sąvoką „teismas“.

18. Atsižvelgiant į Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus stebimas įvairių teisės aktų įgyvendinimo problemas, kylančias teikiant ir finansuojant socialines paslaugas, siūlytina konkretizuoti Įstatymo projekto 7 straipsnio 11 dalies nuostatas, nurodant kokią savivaldybę (faktinės ar deklaruotos gyvenamosios vietos) pareigūnai informuoja apie taikomą įpareigojimą smurtautojui išsikelti.

19. Papildyti Įstatymo projekto 8 ir 9 straipsnių nuostatas, numatant kad tiek protokole dėl smurto privačioje erdvėje, tiek teismo nutartyje, turi būti nurodytos aplinkybės, leidžiančios nustatyti, ar nukentėjusysis asmuo priklauso tikslinei grupei, kuriai taikoma padidinta apsauga smurto privačioje erdvėje atvejais, numatytais Įstatymo projekto 6 straipsnio 4 dalyje. Šie duomenys taip pat yra svarbūs renkant statistinę informaciją apie nukentėjusius nuo smurto privačioje erdvėje asmenis.

20. Įstatymo projekto 12 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad smurtautojui ir nukentėjusiam asmeniui, išskyrus nukentėjusius nepilnamečius, už šiame įstatyme numatytų pareigų nesilaikymą taikoma administracinė atsakomybė. Pažymėtina, kad kartu su Įstatymo projektu teikiamame derinti Kodekso projekto 183¹ straipsnyje nėra numatyta, kad už Apsaugos nuo smurto privačioje erdvėje įstatymo pažeidimus (už pareigų nesilaikymą) atsako tik pilnamečiai, todėl, sistemiskai įvertinus Kodekso 12 straipsnio nuostatas, t. y. kad administracinė atsakomybė kyla nuo 16 metų, nepilnamečiai, sulaukę 16 metų, nepaisant minėtų Įstatymo projekto 12 straipsnio 1 dalies nuostatų, bus traukiami administracinėn atsakomybėn. Atsižvelgiant į tai, siūlytina suderinti teikiamų projektų nuostatas.

21. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 2 straipsnio 3 dalies nuostatomis, civilinių ginčų taikinamasis tarpininkavimas

(mediacija) yra procedūra, kurios metu mediatoriai padeda civilinio ginčo šalims taikiai išspręsti ginčą. Atsižvelgus į pagrindines mediacijos sąlygas bei taikymo apimtį, svarstyti, ar Įstatymo projekto 12 straipsnio 2 dalies ir 13 straipsnio 3 dalies nuostatose įtvirtintos tarpininkavimo paslaugos patenka į minėto įstatymo taikymo sritį. Tuo atveju, jei Įstatymo projekto rengėjai omenyje turėjo kitokią procedūrą, siūlytina Įstatymo projekte apibrėžti „tarpininkavimo“ sąvoką ir reglamentuoti tarpininkavimo procedūras.

22. Siūlytina suderinti Įstatymo projekto 13 straipsnio pavadinimą „Įpareigojimo smurtautojui paskirtis“ ir šio straipsnio normų turinį.

Taip pat atkreiptinas dėmesys, jog pagal 7 straipsnio 5 dalies nuostatas ne visais atvejais, kai smurtautojas įpareigojamas išsikelti, jam skiriamas įpareigojimas išklaudyti kursus, padedančius spręsti ginčus nekonfliktiniu būdu, todėl siūlytina patikslinti Įstatymo projekto 13 straipsnio 1 dalies 1 punkto formuluotę.

23. Siūlytina išbraukti Įstatymo projekto 13 straipsnio 2 dalies 3 punktą, kadangi jame įtvirtinta nukentėjusiojo asmens teisė kreiptis į teismą su prašymu nutraukti santuoką yra ne šio Įstatymo reglamentavimo dalykas.

24. Siūlytina papildyti Įstatymo projekto 14 straipsnio 7 punkto nuostatas įtvirtinant, kad valstybės ir savivaldybės institucijos bei įstaigos ne tik tarpusavyje, bet ir su įvairiomis organizacijomis (asociacijomis, labdaros ir paramos fondais, religinėmis bendruomenėmis ir pan.) koordinuoja savo veiksmus ir racionaliai naudoja turimus išteklius.

25. Manytina, kad siekiant šio Įstatymo projekto tikslų įgyvendinimo ir teigiamų pokyčių mažinant smurto privačioje erdvėje atvejus, ypatingas dėmesys turi būti skiriamas Įstatymo projekte numatytų priemonių įgyvendinimui, įvertinant būtinybę kurti ir plėsti socialinių paslaugų įstaigų infrastruktūrą (šiuo metu tik keliose savivaldybėse veikia moterų krizių centrai ir tik trečdalyje savivaldybių yra įsteigti nakvynės namai).

26. Atkreiptinas dėmesys į Įstatymo projekto įgyvendinimui reikalingas biudžeto lėšas. Skirtingai nei teigia Projekto rengėjai, vaiko teisių apsaugos kontrolierės nuomone, minėto įstatymo įgyvendinimas pareikalaus papildomų valstybės ir savivaldybių biudžetų lėšų – tiek atskirų asmenų papildomam darbui apmokėti (pavyzdžiui, policijos pareigūnams už įpareigojimo smurtautojui išsikelti vykdymo kontrolę), tiek būtinai pagalbos paslaugų infrastruktūrai kurti, prevencinėms priemonėms įgyvendinti ir kt. Be to, nors projekto rengėjai aiškinamajame rašte nurodo, jog gali tekti skirti lėšas susijusių įstatymų įgyvendinimui, užtikrinant Įstatymo projekte numatytą poveikio priemonių taikymą ir pagalbos teikimą, vaiko teisių apsaugos kontrolierės nuomone, labai svarbu, jog šie klausimai būtų tinkamai įvertinti dar iki Įstatymo projekto priėmimo ir įsigaliojimo dienos.

Ypatingai didelis dėmesys turi būti skiriamas ir lėšų numatymui (iš valstybės ar savivaldybės biudžetų), įvertinant aplinkybes, jog turės būti sukurta tokia paslaugų infrastruktūra,

kuri užtikrintų reikiamos pagalbos teikimą pagal šį įstatymą ir jame nustatytais terminais t. y. apgyvendinimą, smurtinio elgesio keitimo kursų organizavimą, tarpininkavimo paslaugas ir kt.

27. Atsižvelgus į tai, kad Įstatymo projekte kaip viena iš smurto prevencijos priemonių yra numatytas kursų, padedančių spręsti ginčus nekonfliktiniu būdu, organizavimas, ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas kursų programų parengimui ir specialistų, vedančių kursus, kvalifikacijos reikalavimų nustatymui bei šių specialistų paruošimui. Todėl Įstatymo projekte ar jį lydinčiajame teisės akte turėtų būti numatyta institucija, rengianti ir tvirtinanti aukščiau paminėtų kursų programas, taip pat koordinuojanti specialistų parengimą, nustatyti kvalifikaciniai reikalavimai specialistams, kurie ves Įstatymo projekte numatytus kursus.

Pagarbiai

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė

Edita Žiobienė